

Jegyzetek

1. Emlékkönyv. Szerkesztették: Szeredás András, Matuz János, Kőfaragó Gyula, Szabó Gyula Verseghy, Szolnok, 1992. 36. p. (A továbbiakban Emlékkönyv)
2. Emlékkönyv 93. p.
3. Magyar Színházművészeti Lexikon. Akadémiai Kiadó, Budapest 1994. 771. p.
4. A. Szabó Imre: Nem céloim szétrúgni a színházat. = Telegráf, I/1. 1992. december 11. 5. p.
5. Orsós László Jakab: Lokálforradalom Szolnokon. = Népszabadság, 52/268. 1994. november 15. 22. p.
6. A. Szabó Imre: Sok műhó semmiért. = Telegráf, III/48. 1994. december 2. 8. p.
7. A. Szabó Imre: Délután a botrány szünetel. = Telegráf, III/48. 1994. december 2. 8. p.
8. A. Szabó Imre: Pótszék. = Telegráf, III/34. 1994. augusztus 26. 9. p.
9. Tapasztó Ildikó: Schwajda György ismét a szolnoki színház élén. = Jász kun Krónika, III/64. 1995. március 17. 1. p.
10. Bogácsi Erzsébet: Nem voltam érinthetetlen. = Népszabadság, 53/89. szám 1995. április 15. 35. p.
11. Csejdy Tamás – Szőnyei Tamás: Sámfa a rendező pályaudvaron. = Magyar Narancs, 7/14. 1995. április 6. 6. p.
12. A. Szabó Imre: Schwajda ismét Szolnokon = Új Néplap, VI/64. 1995. március 17. 5. p.

Egy szemtanú visszaemlékezései

Megjegyzések

Belvedere Meridionale: – *Beszélgetőpartnerelem Németh Ferenc pusztaföldvári nyugdíjas lakos, aki az 1956-os forradalmat Budapesten élte át, és élményeiről, emlékeiről mesél nekünk. Mindenekelőtt megkérem Feri bácsit, meséljen életének 1956 előtti szakaszáról!*

Németh Ferenc: – Falusi paraszt családból származom, pusztaföldváriak voltak a szüleim, nagyszüleim is. Gyermekkoromban a Wenckheim-uradalomba jártunk dolgozni, harmados cukorrépat munkáltak ott a szüleim, mi gyerekek a répapfelszedésben segítünk nekik. Hajnal két órakor indultunk cukorrépat szedni. Olyan hideg idő volt, olyan fagyok voltak, hogy a hideg beleállt a kezünkbe, emiatt sírtunk is az öcsémmel. Talán ebből okulva később a cipézs szakmát tanultam ki, hogy melegben dolgozhassak. Az öcsém 1945 után elvégezte az Agrártudományi Egyetemet, meliorációs szakmérnök lett. Az én sorsom másként alakult.

1948-ra a gyáripárterjeszkedése miatt a cipész iparág tönkrement. Már nem akartak az emberek cipőt készíttetni, inkább megvették a nagyüzemiti olcsóbban. Ezért aztán abbahagytam a szakmámat, és paraszt lettem. 1949-ben megnősültem, 1950-ben pedig jelentkeztem katonának.

Így kerültem a Petőfi Katonai Politikai Iskolára, ahol leérettségiztem, onnan a Hadtáptiszti Iskolára, majd a Petőfi Katonai Politikai Akadémiára, azután pedig két éves tiszti továbbképző tanfolyamra. Végül főhadnagyi rangot szereztem. Akkoriban – származásomnál fogva – úgy éreztem, hogy a világ nyílt meg előttem. Lehetőségem nyílt arra, hogy ha akarok, tanulhatok. Én éltem is ezzel a lehetőséggel. Minden álmom az volt, hogy elvégezhessem a Kossuth Akadémiát és kikerülhessek a Szovjetunióba. Ez azonban nem sikerült.

Az 1953-as nehéz esztendő okozta meghasonlásomat a politikai rendszerrel. Ugyanis

miután megesküdünk a feleségemmel – 1949-ben – ő a nyári szabadság alatt hazajött segíteni a mezőgazdasági munkákban. Kapott is érte két és fél mázsa búzát, az ebből örölt lisztet apámék felküldték nekünk Pestre. De jött az 1953-as nehéz esztendő, amikor apáméknak nem volt idehaza ennivalójuk. Nemcsak nekik nem volt, senkinek itt falun. Mi erről nem tudunk, mert Pesten ezt nem lehetett érezni. Miután tudomást szereztünk róla, elhatároztuk a feleségemmel, hogy hazahozzuk apáméknak a lisztet. Be is mentem a politikai osztályvezető-helyetteshez, Tánczos Sándor századoshoz; és kértem, engedjen el eltávozásra, mert apáméknak otthon nincs ennivalójuk. És engem a százados majdnem megbüntetett, hogy hogyan merek olyat mondani, hogy nincs mit enniük az otthoniaknak. Ha nem szól közbe a politikai osztály vezetője, meg is büntetett volna. Ekkor hasonlultam én meg a rendszerrel. El is mentem a politikai főcsoportfőnökségre, hogy kérjem a leszerelésemet. A politikai főcsoportfőnök, Nógrádi Sándor altábornagy – aki később kultuszminiszter lett – azt mondta nekem, hogy nem azért tanítottak, hogy most leszereljenek. Úgyhogy nem engedtek el, ott kellett maradni.

B. M.: – *Hogyan emlékszik vissza Feri bácsi az 1956-os eseményekre?*

N. F.: – 1956-ban végeztem el a Petőfi Katonai Politikai Akadémiát és ekkor helyeztek Kanizsára, de 1956 őszén már újra Pesten szolgáltam. Október 23-án éppen vásárolni indultunk a feleségemmel, mert elhatároztuk, hogy veszünk egy rádiót a régi néprádióink helyett. A Böszörményi út 42-44. szám alatt laktunk akkoriban. Útközben beletűztünk a felvonuló tömegbe.

Mi nem tudunk semmiről, bár már sokkal előbb sejtettük, hogy valami készülöben van, ugyanis a Petőfi Irodalmi Körbe közülünk is sokan jártak. Én ugyan nem, de min-

dig tudtuk, kik vannak ott és miről vitatkoznak. Ott a felvonuló tömeget látva tapasztaltam és hallottam én, hogy azok a fiatalok, egyetemisták, miket követeltek. Olyanokat, hogy a szovjet katonák menjenek haza, legyen szabad sajtó, legyen szólásszabadság ... Olyan követelések voltak ezek, amikkel teljes egészében egyetértettem. Miután a feleségem hazament a gyerekekkel (a fiam első osztályos, a kislányom karon ülő volt), én csatlakoztam az egyetemistákhoz. Mivel civil ruhában voltam senki nem gondolhatta, hogy katonatiszt vagyok. Hallgattam azokat az embereket akik ott voltak, Déry Tibort és másokat. Elszavalták a *Nemzeti dal* is, de nem akárhogyan ám! Tényleg úgy érezte az ember, hogy menni kell! Olyan hatással volt az emberre! Később, amikor már este lett, akkor megjelentek a teherautók, tele fiatalokkal. Amivel én nem értettem egyet, az az hogy tizenhárom év körüli gyerekek is voltak ott, azoknak is adták a puskát. Véleményem szerint gyerekeknek semmi keresnivalója nincs az utcán ilyenkor.

B. M.: – *Hová ment, mit csinált Feri bácsi akkor este?*

N. F.: – 23-án este hazamentem és a feleségemmel beszélgettünk a konyhában, amikor láttuk a konyha ablakból, ahonnan a Gellért-hegyre lehetett látni, hogy lőnek Pesten. Nekünk a Böszörményi utcában volt egy társbérőnk, aki nyilas volt. Ez a társbérő mindig mondta a feleségemnek, hogy készüljünk és vigyázzunk, mert fordulat lesz és nagy változások lesznek. Velünk szemben ez a család mindig nagyon rendes volt.

B. M.: – 24-én bement a laktanyába?

N. F.: – Nem, mert a rádiót hallgattuk mindig és ott mondták be, hogy ki mihez tartsa magát. Megnevezték az állományt, hogy az oda tartozók menjenek be a laktanyába. Egyébként a gyárakba is így hívták be az embereket. A rádió közölte, hogy menjenek vagy ne menjenek. 24-én, azaz más-

nap ennivalót kellett keríteni mert nem volt. Velünk szemben volt egy bolt, ott szereztünk be mindent, ami evésre alkalom kaptuk azt az utasítást, hogy menjünk ki a Műszaki Egyetemre, ahol végül az éjszakát is töltöttük.

Mi volt a feladatuk? A Műszaki Egyetem pincéjében tárolták lezsírozva és ládába rakva a fegyvereket. A fegyverek kezelését, szétszerelését és összerakását, meg a tisztítását kellett megtanítani a fiataloknak. De ami érdekes, azok a fiatal emberek ott már nem egyetemisták voltak. Azok mind hazamentek másnap, 24-én. Aki nem budapesti volt, az mind hazament vidékre. De beszédük is elárulta, hogy nem egyetemistákról volt szó.

B. M.: – *Milyen típusú fegyverek voltak ott, a pincében?*

N. F.: – Géppisztolyok, dobtáras géppisztolyok. Orosz gyártmányok. 26-án azután visszamentünk a laktanyába és jelentettük, hogy mit végeztünk.

B. M.: – *Kitől kapták a parancsot erre a feladatra?*

N. F.: – A Forradalmi Bizottmánytól, ami nagyon hamar, harmadnapon alakult meg a forradalom kitörése után és átvette a hatalmat a laktanyában. Azt el kell mondani azonban, hogy ránk haragudtak, mert politikai tisztuk voltunk és nekünk nem is nagyon adtak feladatokat. Azután november 4-e éjszakáját megint otthon töltöttem, illetve mindannyian lementünk a pincébe, mert az előttünk lévő hegyről lőtték az oroszok a Gellérthegyet, meg a Várat. Utána aztán konszolidálódott a helyzet. Bár a tankok jöttek-mentek és nem volt szabad az ablakhoz menni, mert lőttek.

B. M.: – *Mi történt önnel november 4-e után?*

N. F.: – Egy ideig jártak hozzánk a rendőrlaktanyából, hogy lépjek be hozzájuk. De én nem akartam rendőr lenni. S miután nem írtam alá a hűségnyilatkozatot. Kádárnak, 1956. december 3-án leszereltek. Azt mondtam, hogy én nem Kádár-ra esküdtem fel, amikor esküt tettem, én a Magyar Népköztrsaságra esküdtem fel. Azt megvédem, de nem Kádár Jánost. Nem is írtam alá a hűségnyilatkozatot és nem is volt maradásom utána. Távoznunk kellett, ezért hazajöttünk a semmibe. Igazi semmibe. Apám akkor azt mondta, hogy annyi lesz nekünk is, mint nekik. Az a két időszak, az a két év '56 után, nagyon nehéz volt.

B. M.: – *Mihez kezdett Feri bácsi újra itthon?*

N. F.: – Mikor hazajöttem, jelentkeztem a községi vezetőségénél, hogy adjanak nekem földet művelésre. Volt ugyan ún. állami tartalékföld, de nem adtak. Azt mondta nekem az egyik ilyen elnökhelyettes, hogy ha hazajöttél, akkor majd eltart az apád. De '57 tavaszán, egy másik vezető révén, már kaptam földet. Tíz kataszteri hold földet, azt munkáltam. De olyan nehéz volt a megélhetés, olyan magas volt a föld megmunkálási költsége, hogy be kellett lépnem az egyes típusú termelészövetkezeti csoportba. Később újra tanulni kezdtem, és elvégeztem a hódmezővásárhelyi mezőgazdasági technikumot. De a legszebb dolog az életemben az volt, hogy mindkét gyermekem diplomás ember lett, így az én álmom bennük teljesülhetett.

B. M.: – *Köszönöm a beszélgetést!*

Pusztaföldvár, 1996. november 6.

A beszélgetőtárs **Zalai Anita** volt